

HORIZONT 2020/13

Migrációkutató Intézet

Vargha Márk: [Spanyolország, a \(viszonylagos\) nyugalom félszigete](#)

Vargha Márk: Spanyolország, a (viszonylagos) nyugalom félszigete

1. BEVEZETÉS

A tanulmány azt vizsgálja, hogy a mediterrán frontországok közül Spanyolországot miért érintette és érinti a legkevésbé a közel-keleti és afrikai eredetű migrációs válság. Miközben az EU egyik legnagyobb tagországát *mainstream* befogadáspárti államnak könyvelik el, az is világos, hogy részben a földrajzi távolsága, részben nehezen megingatható határvédelmi és diplomáciai lépései okán Olaszországnál és Görögországnál jóval kedvezőbb helyzetben került a 2015-ben kirobbant krízis frontvonalába. A védekezést mind az Európai Unió (EU) által elismert tengeri megfigyelési rendszer, mind pedig a ceutai és melillai határkerítés segítette, ráadásul az enklávékban bevett gyakorlatnak számító azonnali vizszoatoloncolások kapcsán az ország idén Strasbourgban is csatát nyert. Kérdés, hogy ennek az Emberi Jogok Európai Bíróságán aratott győzelemnek milyen rövid és középtávú kihatása lesz a határvédelemre, hiszen a bevándorláspárti civil szervezetek azt igen csak kritikusan fogadták és aligha nyugszanak bele. A Spanyolországban 2018-ban tetőzött közel-keleti és afrikai eredetű migráció mérséklődése tavaly után idén is folytatódhat, de az egyre nagyobb számban érkező algériaiak helyzetének rendezése nehéz feladat elé állítja a szocialista PSOE és a radikális baloldali Podemos alkotta koalíciót, amely a szolidaritásra hivatkozva máris európai partnereihez fordult a kérdésben, és jelezte feljűk a szétosztásra való igényét. Ugyancsak problémát jelenthet az egyre nagyobb tömegben az országba érkező latin-amerikaiak integrációja, amelynél a kulcskérdés a munkaerőpiacra való belépésük biz-

ABSZTRAKT

Spanyolország népességnövekedését, csakúgy, mint az Európai Unió hasonló helyzetben lévő tagállamaiban a bevándorlás biztosítja. Bár az érkezők többsége légi úton a volt latin-amerikai gyarmatokról érkezik, a 2015-ben kitört európai migrációs válság Spanyolországra is terhet rótt, különösen 2018-ban. A tanulmány azt vizsgálja, hogy mely tényezők azok, melyek miatt az ibériai államot összességében mégis kevésbé súlyosan érintette a krízis, mint Olasz- vagy Görögországot. A földrajzi távolságon kívül igyekeznek számba venni azokat a (szak)politikai faktorokat, melyek az utóbbi években a krízismendzsmen támaszai voltak, különösen a határvédelmi erőfeszítéseket és az évtizedek óta aktív és következetes Afrika-barát politikát.

tosíthatósága lesz. Kérdés, hogy sikerülhet-e ez, hiszen a világválság által sújtott ország recesszióba süllyedő gazdaságát a múltban is magas munkanélküliség jellemezte.

2. A SPANYOLORSZÁGBA IRÁNYULÓ MIGRÁCIÓ KARAKTERE

2.1 SPANYOL NÉPESEDÉSI ADATOK

Spanyolország népessége 2019-ben az előzetes adatok szerint 392 971 fővel nőtt,¹ s 2020. január 1-jére elérte a 47 329 981 főt. Ez 2008 óta a legnagyobb éves növekedés (0,84%). Ez már sorrendben a 4. év volt, mikor – egyébként egyre növekvő mértékű – népesedési többletet sikerült felmutatni. Ez a többlet azonban bevándorlásból ered: a születések száma közel 60 ezer fővel múlta alul a halálozásokét, így egy 57 146 fős természetes népességfogyást egyensúlyozott ki a 451 391 fős migrációs többlet.²

Egy másik kimutatás szerint a növekedéshez az országban született spanyolok egyáltalán nem járultak hozzá (sőt, 0,01%-kal még kevesebben is lettek), az a másik három csoportnak köszönhető: a külföldön született spanyolok 4,27%-kal, az országban született külföldiek 6,33%-kal, a külföldön született külföldiek 8,40%-kal voltak többen. A külföldiek közül szignifikánsan többen lettek a venezuelaiak (+39,8%), a kolumbiaiak (+31,3%), a hondurasiak (+29,4%) és a peruiak (+26,9). Változatlan, igaz, jóval kisebb mértékű a marokkóiak számának növekedése is (+6,6%).³

Az autonóm területek tekintetében a 2019-es adatokból az olvasható ki, hogy legtöbbszörben természetes fogyás zajlott le, természetes növekedés csupán ötükben: Madridban, a Balear-szigeteken, Murciában, Ceutában és Melillában. Míg azonban félszigeti és szigeti régiók esetében az össznépesség is nőtt, a két enklávében épp fordítva: a nagyszámú belső elvándorló miatt csökkent.⁴

Érdekes, hogy hosszú idő után 2019 volt a második év, amikor több spanyol érkezett az országba, mint ahány elhagyta azt: elsősorban Venezuelából (13 239), Ecuadorból (6 547) és az Egyesült Királyságból (6 065). A kivándorló spanyolok célországai az Egyesült Királyság (18 305), Franciaország (9 293) és az Egyesült Államok (6 290) voltak.⁵

¹ A szám a természetes népességváltozás, a migrációs egyenleg és a statisztikai korrekció összege. INE 2020, pp 1–2.

² A 748 759 bevándorló és a 297 368 kivándorló különbsége. INE 2020, p 2.

³ INE 2020, p 3.

⁴ Ceuta: 305 fős természetes növekedés, 115 bevándorló, 1 214 elvándorló; Melilla: 759 fős természetes növekedés, 713 bevándorló, 1 664 elvándorló. INE 2020, p 5.

⁵ INE 2020, p 7.

2.2 A MIGRÁCIÓS POLITIKA SAROKKÖVEI

A Spanyolországba délről irányuló migráció kezdete az 1980-as évek elejére datálódik. Először jellemzően tengeri úton és két irányból érkeztek afrikai bevándorlók a Kanári-szigetekre: Nyugat-Szaharából, valamint a Zöldfoki-szigetektől és Nyugat-Afrikából. Ezt hívjuk nyugat-afrikai útvonalnak. Az 1990-es évekre egy újabb útvonal stabilizálódott: a Marokkón át északi irányba vezető nyugat-mediterrán. Szintén ekkorra datálható, hogy az országot innentől nem tranzit-, hanem célországnak tekintették a vándorlók, és az érkezők fele immár szubszaharai ország polgára volt. A marokkóiak zöme ugyanis nem engedély nélküli belépéssel vált illegális bevándorlóvá az országban, hanem engedélyezett belépés után az engedélyben foglalt, az ország elhagyására szabott határidő elmulasztásával, azaz túltartózkodással. 2003-ban 1 hajón érkezett marokkói migránsra 5 legálisan érkezett marokkói jutott, míg például Mali polgárai esetében ez az arány éppen fordított volt. Összefoglalóan ekkoriban a spanyolországi illegális tartózkodásnak három esete volt lehetséges: (1) kis volumenű embercsempészet (ekkor még fahajókon – *pateras*) útján történő belépés; (2) túltartózkodás, úgymint vízum vagy más engedély lejártá után az országban maradás; és (3) sikertelen kitoloncolás miatt az országban maradás.

A bevándorlás-probléma kezelésének többféle módja van, s Hispánia mindhárommal élt: (1) az ország területén tartózkodók regularizációja – ez sokszor,⁶ többféle módon megtörtént, de általában azt kellett igazolnia a kérelmezőnek, hogy egy bizonyos dátum előtt érkezett; (2) az ország területén tartózkodók kitoloncolása; (3) az országba belépni szándékozók belépésének megakadályozása különböző módokon. Míg a kitoloncolás világszerte – így Spanyolországban is – nehézségekbe ütközik, a spanyolok alapvetően az afrikai bevándorlók belépésének megakadályozására koncentrálnak, s a jövő egyik fontos kérdése, hogy ez válik-e az általános gyakorlattá a közép- és dél-amerikaiak állampolgárok illegális belépése kapcsán is.⁷

A 2015-ben kiobbant, egész Európát érintő migrációs válság előtt az egyik legnagyobb nyilvánosságot a 2006-os, úgynevezett Cayuco-válság kapta, melyet a Kanári-szigeteket elérő afrikai migránsok halászbárkáiról neveztek el. Ennek a tényezőit azért is fontos számba venni, ahogy Kemp⁸ teszi, mert azok szinte kivétel nélkül az évtizeddel későbbi „nagy” válságra is vonatkozathatók.

A migrációs szakirodalom által megkülönböztetett ún. vonzó tényezők (*pull factors*) a következők szerint összegezhetők Spanyolország esetében. (1) A gazdaság teljesítménye: 2005-ben az 1 főre jutó GDP Spanyolországban a szenegáli 15-szöröse, a mali 25-szöröse, a guineai 30-szorosa volt. (2) A megelőző évben történt regularizáció: nemcsak önmagában annak ténye, hanem az is, hogy annak hírére a mobiltelefonok és az internet segítségével egyre szélesebb körben vált ismertté Afrikában. (3) Más útvonalakon szigorúbb határellenőrzés valósult meg: bár a SIVE (a tengeri határvédelemben használt, megfigyelő funkciójú rendszer, lásd a 3.1 részt)

⁶ Hat alkalommal: 1986-ban, 1991-ben, 1996-ban, 2000-ben, 2001-ben és 2005-ben. SENGE 2018, p 68.

⁷ CARLING 2017, pp 6–7.

⁸ KEMP 2016.

ekkor már jól ki volt építve, maradt esély kikerülni a Kanári-szigeteken, míg Ceutában és Melillában álltak a falak, Marokkó és az Ibériai-félsziget között pedig járőrhajók közlekedtek.

A szakirodalomban hivatkozott ún. taszító tényezők (*push factors*) a következőképp alakultak Spanyolország esetében. (1) A származási országok politikai instabilitása: a mauritániai puccs, a bissau-guineai hatalmi harcok, az elefántcsontparti polgárháború és a nyugat-szaharai válság mind erősítették az elvándorlási hajlandóságot. (2) A gazdasági lehetőségek szűkülése: gazdasági növekedés hiánya, korrupció, gyenge intézmények, demográfiai robbanás – ezek következtében hatalmasra duzzadt a munka és kilátás nélküli fiatalok tömege.⁹ (3) Túlhalászás: külföldiek illegális halászati tevékenysége, a halkincs kimerülése, megélhetés nélkül maradt halászok – ennek következtében 30 ezer feleslegessé vált *cayuco*, amit embercsempészek olcsón felvásároltak és vízre tettek a Kanári-szigetek felé.

Ezen ma már történelminek számító esemény után kristályosodott ki az a – mediterrán térségben mindenképpen sajátosnak tekinthető – politika, mely a 2015-ben kezdődött válság idején is biztos, de legalábbis biztosabb alapja volt a válságkezelésnek, mint Olaszországban vagy Görögországban. Ezeket a következőkben foglalhatjuk össze. (1) Kimondatlan politikai konszenzus alakult ki a két nagy politikai erő, a Spanyol Néppárt (PP) és a Spanyol Szocialista Munkáspárt (PSOE) között a migrációt érintő alapkérdésekben, ciklusokon átívelően következetes politika s ehhez párosuló hatékony állami koordináció valósult meg a kormányzat valamennyi szektorának bevonásával. (2) Minden hiányosságával együtt is éveken át fejlesztett, a kihívásokra reagálni képes határvédelmi rezsim (lásd a 3. és 4. részt) került kialakításra. (3) Koherens regionális stratégia született, amelyet a spanyolok konzekvensen képviseltek és képviselnek az EU-ban, valamint partnerséget építettek a származási és tranzitországokkal, melynek része a migránsok feltartóztatása és az embercsempészet elleni küzdelem (lásd az 5. részt).

2.3 A KÖZELMÚLT KIHÍVÁSAI

Az Európai Menekültügyi Szolgálat éves jelentéseiből – melyek az EU valamennyi tagállamának, valamint Izlandnak, Norvégiának, Svájcnak és Liechtensteinnek az adatait dolgozzák fel – rajzolódnak ki a jelenkori migrációs válság Spanyolországra gyakorolt hatásai. Ezeket áttanulmányozva a következő tények emelendők ki.

(1) 2010 és 2014 között 18 825 menedékkérelmet adtak be az országban (2014-ben 5 615-öt), 4 355-en kaptak védelmet (2014-ben 1 600-an) és 1 085-öt kérelmet vontak vissza (2014-ben 645-öt). A visszavont kérelmek száma komoly jelentőséggel bír. 2014-ben a benyújtott kérelmek száma alapján az EU listavezetője Svédország volt, amely a védelemben részesítő döntések számában is első volt. A kérelemszám alapján a skandináv királyságot Magyarország követte, ugyanakkor a nagyszámú visszavonás miatt a védelmi státuszok alapján készült listán

⁹ Becslések szerint 2006-ban 1 millióan érkeztek Nyugat-Afrikából és a Maghreb-térségből Mauritániába.

hazánk már csak a 19. helyen állt. Spanyolország mindkét listán közel azonos pozícióban tartózkodott: a 24. és 21. helyet foglalta el.¹⁰

(2) 2015-ben viszont a jelek a krízis begyűrzésére mutattak: az előző évhez képest 163%-kal nőtt a benyújtott menedékkérelmek száma. A kérelmezők relatív többsége (39%) szíriai állampolgár volt. A válság megterhelte az adminisztrációt: az év végére megduplázódott (+118%) az el nem bíralt kérelmek száma, a legtöbben szíriaiak vártak ügyük elbírálására (23%). A kísérő nélküli kiskorúak száma 36%-kal nőtt, 23%-uk szíriai volt. Az első fokon megadott menekültstátuszok száma 43%-kal csökkent. Ez azért figyelemre méltó, mert a legtöbb EU-tagállamban nőtt; volt, ahol igen jelentősen (Németország +312%, Ciprus +255%, Görögország +189%). A kiegészítő védelemben részesültek száma szintén csökkent, 33,3%-kal. Ez a legtöbb tagállamban nőtt (Ciprus +48%, Magyarország +42%, Dánia +48%), a fő célországban, Németországban szintén csökkent, 67%-kal.¹¹

(3) 2016-ban a menedékkérelmek száma csupán 7%-kal nőtt az előző évhez képest, a legtöbb benyújtó Venezuela állampolgára volt (25%). Az ügyhátralék csaknem negyedével nőtt (+24%). Spanyolország volt Csehország és Szlovákia mellett a harmadik EU-tagállam, ahol nem valamelyik afrikai vagy ázsiai válságzónából érkezettek, hanem ukrán állampolgárok vártak legtöbben döntésre (27%). Az előző évvel összevetve így megállapítható, hogy a szíriaiak ügyhátraléka bizonytalanság miatt is csökkent, mert kevesebben jöttek. Ötödével (+20%) nőtt a kísérő nélküli kiskorúak száma, harmaduk (33%) Szíriából származónak vallotta magát. 61%-kal több menekültstátuszt és 713%-kal több kiegészítő védelmi státuszt biztosító határozatot adtak ki, többségüket szíriaiaknak.¹²

(4) 2017-ben Spanyolország az 5. legtöbb menedékkérelmet fogadta be az EU-ban, a kérelmek száma csaknem megduplázódott (+98%), kétharmadukat a legkülönbözőbb állampolgárságú személyek, egyharmadukat a súlyosbodó venezuelai válságból menekülők adták be (33%). Az ügyteherrel az előző évhez hasonlóan a szakigazgatás nem tudott megbirkózni: szinte kétszeresére nőtt a döntésre váró ügyek száma, kb. 20 ezerrel 39 ezerre, de ezek nagy része (kb. 13 ezer) venezuelaiakhoz kapcsolódott. Áttelepítéssel (*resettlement*) érkezett az évben 1 071 ember Törökországból és Libanonból. A kísérő nélküli kiskorúak száma abszolút értékben nem volt magas (165), de nagymértékben nőtt (+450%), a legtöbben szíriaiak voltak (24%). Menekültstátuszt 68%-kal többen, oltalmazottat 37%-kal kevesebben kaptak. A menekültstátuszra leginkább a palesztinok számíthattak (19%), az oltalmazottak elsöprő többsége pedig (85%) szíriai volt. Ez évben több civil szervezet is azt jelentette, hogy az enklávékban – jogsértően – kollektív kiutasítások és erőszakos visszatoloncolások (utóbbiak kapcsán lásd a 4.3 részt) folynak, egyes andalúziai és murciai városokban pedig anélkül helyeznek őrizetbe partot ért migránsokat, hogy menedékkérelmüket befogadják.¹³

¹⁰ EASO 2014, pp 110, 125, 128.

¹¹ EASO 2015, pp 127, 129, 131–133.

¹² EASO 2016, pp 147, 149, 151–153.

¹³ EASO 2017, pp 45, 104, 115, 226.

(5) 2018-ban Spanyolország megtartotta az 5. helyét a kérelemszámok listáján. Közel felével nőtt a benyújtott kérelmek száma (+48%), amelyek jelentős részét venezuelaiak nyújtották be (36%). Ez kihatott a döntésre váró ügyek számára is, melyből 102%-kal lett több mint az előző évben, a sor elején a venezuelaiak álltak (40%). Európában ekkor már a dél-amerikai ország állampolgárai adták be a 8. legtöbb kérelmet, melyek 86%-a a spanyol hatóságok asztalán landolt. A kísérő nélküli kiskorúak (75-en érkeztek, 275%-kal többen, mint 2017-ben) között a guineaiak képezték a legnagyobb csoportot (20%). Hajszálnyit csökkent a menekültként elismeretek száma (-1%), közöttük a palesztinok voltak legtöbben (14%). Oltalmazotti elismerés harmadával kevesebb (-34%) volt, ismét a szíriaiak meggyőző fölényével (78%). Figyelemre méltó számban jelentek meg az évben Európa-szerte a kolumbiai menedékkérők, akiknek 84%-a Spanyolországot szemelte ki új hazájának.¹⁴

(6) 2019-ben csúcsot döntött a menedékkérelmek száma, az előző évhez képesti duplázódás (+118%) a 3. helyet jelentette az ibériai államnak Németország és Franciaország mögött. A benyújtók között továbbra is magas volt a venezuelaiak aránya (35%), s a kolumbiaiak vártak legtöbben (26%) döntésre a december 31-i állapot szerint. Kimondható tehát, hogy tavaly a dél-amerikai irányból történő bevándorlás immár európai szintű problémává vált. A 738 425 menedékkérelemből ugyanis a szíriaiak (80 205), az afgánok (60 700) után a venezuelaiaké (45 645), az irakiaké (35 915) és a kolumbiaiaké (32 470) volt a legtöbb,¹⁵ a két latin-amerikai tömb tagjai a nyelvi azonosság és a kulturális közelség miatt szinte kizárólag (89, illetve 90%-ban) Spanyolországba igyekeztek. Közel háromszor annyian kaptak menekültstátuszt, mint tavalyelőtt (+185%), köztük a legnagyobb halmaz ezúttal a salvadoriaké volt (15%). Az új oltalmazottak száma ismét csökkent (-34%), a legtöbbjük pedig ezúttal is a szíriaiak közül került ki (70%). 825 szíriai áttelepítése is megtörtént, decemberben Nemzeti Áttelepítési Programot fogadott el, mely előíranyozza 2020-ra további 1 200 ember áttelepítését.^{16, 17, 18}

A fentiek alapján jól látható, hogy Spanyolországot a Közel-Keletről – kisebb részben Afrikából – kiinduló 2015-ös migrációs válság nagyságrendekkel kevésbé érintette, mint a többi mediterrán frontországot: Ciprust, Görögországot, Máltát és Olaszországot. Bár a migrációs nyomás trendje egyértelműen növekvő, a többi frontországhoz képest kiugró számú érkezést először tavalyelőtt regisztráltak. Az érkezők zöme azonban nem keletről vagy délről, hanem a messzi délnyugatról való: Spanyolországban már 2016-ban sem az ázsiai vagy afrikai menedékkérők voltak relatív többségben, hanem a venezuelaiak. Mindeközben a szíriaiak menekültként való elismerése utoljára 2017-ben volt jellemző, inkább oltalmazottként történő befogadásuk a tipikus. A közép- és dél-amerikai országok polgárainak elsődleges célországa hazájuk volt gyarmattartója: Spanyolország nekik köszönhetően került az ügyszám-listán dobogós helyre.¹⁹

¹⁴ EASO 2018, pp 68, 203, 207, 209–211.

¹⁵ Megdőböntő a növekedés: 2015-ben még csak 790 venezuelai és 315 kolumbiai kért védelmet Európában.

¹⁶ 2019-ben 30 700 ember érkezett Európába áttelepítési programok útján, 8%-kal több, mint 2018-ban.

¹⁷ EASO 2019, pp 199, 202, 250, 252, 255–256. A kísérő nélküli kiskorúakat illetően nem történt adatszolgáltatás.

¹⁸ A benyújtott kérelmek száma az először és többször benyújtott kérelmek számát egyaránt tartalmazza

¹⁹ DW 2020.

Témánk szempontjából – a latin-amerikaiak kérdésétől kissé eltávolodva – fontosabb közelebbről megvizsgálni a kelet-, közép- és nyugat-mediterrán útvonalon folyó migráció jellemzőit. 2018-ban fordulat állt be a Földközi-tenger térségében: az év júliusában például 7 885-en érkeztek Spanyolországba tengeri úton, miközben Olaszországba 1 944-en, Görögországba pedig 2 545-en. Eközben Ceutánál és Melillánál sorozatosan történtek a kerítésen átjutási kísérletek. Az év első 7 hónapjában 123%-kal többen érkeztek Spanyolországba tengeri vagy szárazföldi úton, mint a megelőző év azonos időszakában. A nemzetközi média figyelve az Ibériai-félszigetre irányult, sokan „új Sziciliát” emlegettek. A Salvini-féle szigorítások miatt valóban felmerülhetett, hogy az embercsempészek a nyugat-mediterrán útvonalra helyezték át tevékenységük súlypontját, tény viszont, hogy a 2018. január-júliusi spanyol számok a 2017. január-júliusi olasz számok negyedét és a 2016. január-júliusi görög számok hetedét sem közelítették meg. Tavalyelőtt az útvonalak tekintetében inkább a csökkenés emelhető ki, mintsem az eltolódás.²⁰

A három útvonal kapcsán mindenképp érdemes szólni a migránsok különbözőségéről. Görögországba a túlnyomó többség 2015 óta három országból, Szíriából, Afganisztánból és Irakból jött. E három csoport a migránsáradat 90%-át tette ki. A kelet-mediterrán útvonalon volt a legkiegyensúlyozottabb a nemek aránya és itt öltött leginkább családi jelleget. Olaszországban nagyobb változatosságot tapasztalhattunk, egyik kibocsátó országból származók sem érték el a teljes tömeg ötödét. A többség a Szubszaharából és Afrika szarváról érkezett (Nigéria, Eritrea, Guinea, Elefántcsontpart, Gambia, Szenegál, Mali). 2018-tól kezdve egyre több tunéziai kelt át a tengeren (az összes érkező 18%-a). A szíriaiak száma mindvégig elenyésző volt.²¹

A Spanyolországban partot értek összetétele az olaszországgal mutat hasonlóságot: nagy diverzitás, főleg afrikai államok polgárai, de jelentős számú marokkói is és kevés szíriai. S van még egy hasonlóság: a migrációnak e két frontországban nincs családi jellege, a férfiak vannak elsősorban többségben, nők és idősek kevesen, Görögországhoz képest azonban figyelemre méltó a kiskorúak, köztük is a tinédzserek viszonylag nagy száma.²²

2.4 TÁRSADALMI KLÍMA

Spanyolország az 1998–2009-es időszakban a legtöbb bevándorlót fogadta be az EU15 országai közül. Másfél évtized alatt a lakosságon belüli arányuk 3%-ról 14%-ra nőtt. A spanyol építőipar már a nagy pénzügyi világválság kitörése előtt, 2007-ben összeomlott. Körülbelül 3 millió álláshely szűnt meg a következő években, a munkanélküliség 8-ról 26%-ra szökött fel, ez pedig az EU-átlaghoz képest (7-ről 11%) drámai romlás volt. A nemzeti össztermék 8,9%-kal, a háztartások költsége pedig 14,5%-kal zuhant. A visszaesés legsúlyosabban a bevándorlókat és az alacsony képzettségű, fizikai munkát végző spanyolokat érintette, mivel az építőipar leginkább

²⁰ D'ANGELO 2018, pp 35–36.

²¹ D'ANGELO 2018, p 37.

²² *Ibid.*

ezt a két csoportot foglalkoztatta. Ennek ellenére a bevándorlás növekvő tendenciát mutatott egészen 2011-ig. 2012-ben, 2013-ban és 2014-ben csökkent, azóta pedig (mint ahogy a 2.3 részben olvasható) újra nő.²³ Azonban ez komoly társadalmi feszültségekhez azóta sem vezetett,²⁴ ennek pedig a spanyol társadalom befogadó attitűdje az oka. Ennek forrásait González Enriquez 5 tényezőben látja: (a jelenkori migrációs válságig) kevés EU-n kívülről érkezett bevándorló; a bevándorlók néhány megyében koncentrálódnak; viszonylag friss és pozitív emlékek a spanyolok fejlettebb európai országokba történt kivándorlásáról; a vallási életet uraló római katolikus egyház nyílt befogadóspártisága; a bevándorlókat segítő civil szervezetek pozitív szerepeltetése a nyilvánosság felületein.²⁵

Egy több európai országban végzett 1999-es felmérés szerint a spanyolok tartottak legkevésbé a migránsoktól. Arra a kérdésre, miszerint a bevándorlás veszélyes-e a kultúrára és az identitásra, a válaszadók 10,6%-a válaszolt igennel, míg arányuk Olaszországban 27,3%, Németországban pedig 25,1% volt. A foglalkoztatottságra 18,7% látott veszélyt, Olaszországban 32,2%, Németországban 28,8%. A közrendért és a közbiztonságért 13,7% aggódott a spanyoloknál, az olaszoknál 46,1%, míg a németeknél 22,5%.²⁶

Az Európai Bizottság által készített közvéleménykutatás kérdése úgy szólt: „Zavarónak érzi-e más emberek jelenlétét az életében?” A spanyolok igennel más nemzetiségű ember esetében 4, más rasszú ember esetében 5, más vallású ember esetében 6%-nyian válaszoltak. Ugyanezek az arányok Olaszországban: 11-11-10%, Németországban: 11-16-13%, Görögországban 38-27-31%. Az évek során a véleményklíma kedvezőtlenebbé vált. 2006-ban már a megkérdezettek 59%-a nevezte a bevándorlást az ország legsúlyosabb problémájaként és egyre többen vélekedtek úgy, hogy a bevándorlók elveszik a spanyolok munkáját.²⁷ Jelzésértékű, hogy 2016-ban egy YouGov-felmérésben mindegyik párt szavazói között többségbe kerültek azok, akik „nagyon egyetérték”-kel vagy „egyetérték”-kel válaszoltak arra a kérdésre, hogy egy álláshelyre egy spanyol és egy vele egyformán alkalmas bevándorló közül a spanyolt kellene felvenni. A válaszok átlaga: 37% nagyon egyetért, 40% egyetért.²⁸

2015-ben az Elcano Intézet spanyolországi felmérése szerint 80% a marokkóiakat, 59% a latin-amerikaiakat, 74% az egyesült államokbelieket, 72% a szubszaharaiakat, 71% pedig a romákat nem vagy alig érezte magához közel állónak.²⁹

Az Európai Bizottság 2016-ban végzett felmérése a bevándorlással kapcsolatban tett felkérdéseket. A spanyol válaszadók mindegyik kérdésében szignifikánsan pozitívabban nyilatkoztak meg, mint az uniós átlag. A pozitív eredmények ellenére egy Demos és YouGov felmérés ugyanabban az évben azt mutatta ki, hogy az ország polgárai a társadalmi klímát negatívabbnak érzékelik. A kérdésre, miszerint „Képzeld el, hogy a következő választáson indul egy

²³ GONZÁLEZ ENRIQUEZ 2017, pp 4–5.

²⁴ Ezt Arango is egyértelműsíti. ARANGO 2013, p 2.

²⁵ GONZÁLEZ ENRIQUEZ 2017, p 22.

²⁶ *Ibid.*

²⁷ GONZÁLEZ ENRIQUEZ 2017, p 23.

²⁸ GONZÁLEZ ENRIQUEZ 2017, p 26.

²⁹ GONZÁLEZ ENRIQUEZ 2017, p 21.

olyan párt, amely fő célként a bevándorlás csökkentését jelöli meg. Ön szerint jól vagy rosszul szerepelne?”, 61% adott „jól” és 32% „rosszul” választ. Mikor az egyén választására kérdezték rá a kérdezőbiztos, 41% mondta azt, hogy biztosan nem és 44%, hogy valószínűleg nem szavazna ilyen erőre.³⁰ 2016-ban indult is egy párt,³¹ a Néppártból kiváltak által alapított, magát kereszténydemokratának definiáló VOX, mely programjának egy fő pontja – az abortusz és a melegházasság ellenzése, a föderalizmus és a multikulturalizmus tagadása mellett – a bevándorlás visszaszorítása. A VOX-nak körülbelül 20 ezer tagja van, s bár 2016-ban még nem szerepelt jól, 2019-ben már bejutott a 350 fős képviselőházba 25 mandátummal. A 13 autonóm tartomány közül 8-ba juttatott már képviselőt (különösen Andalúziában, Valenciában és Madridban szerepelt jól), s mindkét autonóm városban is ott ülnek a tagjai a helyi tanácsban. A keményvonalas konzervatív (mások szerint populista³² vagy radikális jobboldali) VOX sikere azt jelzi: a Spanyolországra nehezedő migrációs nyomás a politikai életen is nyomot hagy, a migráció jelenségével kapcsolatos tolerancia gyakorlása sem örök és teljes.

3. TENGERI HATÁRVÉDELEM

3.1 A SIVE

Az akkor hatalmon lévő, José Luis Aznar vezette néppárti kormány 1999-ben döntött arról, hogy 5 év alatt 150 millió euróból tengeri határvédelmi rendszert épít ki. Az Integrált Külső Megfigyelési Rendszert (spanyol mozaikszóval SIVE) a *Guardia Civil* működteti. Az akkori néppárti belügyminiszter, Jaime Mayor Oreja azzal indokolta a SIVE felállítását, hogy EU-s követelmény a közösség külső határainak megfelelő védelme. Civil szervezetek, egyházak és helyi politikusok elleneztek a tervet. Azzal érveltek, hogy represszív eszközről van szó, a ráfordított pénzt pedig a kibocsátó régiókban kellene elkölteni. Az összekapcsolt radarokon alapuló, moduláris felépítésű SIVE a kis csónakokat 10 kilométerről képes észlelni, a benne utazók számát pedig 5 kilométerről. Az adatok a központi parancsnoksághoz futnak be, amely riadóztatja az elfogási egységeket, melyek hajókkal, helikopterekkel, illetve – a szárazföldi területeken – autókkel is a helyszínre tudnak sietni.³³

Az év 365 napján 24 órában üzemelő SIVE-t párhuzamosan építették ki a két útvonalon. A nyugat-mediterránon először a Gibraltári-szoros északi részén telepítették, majd 2004-

³⁰ GONZÁLEZ ENRIQUEZ 2017, p 28.

³¹ Országosan az első párt, mely erősen bevándorláskritikus, szavazóit a Néppártot nem elég konzervatívnak tekintő jobboldaliak köréből gyűjti. Regionális szinten azonban néhány évvel korábban hasonló tematikával próbált – sikertelenül – bejutni a katalán tartományi gyűlésbe a Platform Katalóniáért. A legjobb eredmény, amit eddig fel tudott mutatni, 2011-ben 67 települési önkormányzati képviselői mandátumot jelentett. Még korábban egy másik hasonló pártnak, a Spanyolország 2000-nek sem sikerült tartósan felkerülni a politika színpadára. 2000-ben Madrid régióban 7, Valencia régióban 1 mandátumot nyert. GONZÁLEZ ENRIQUEZ 2017, p 33.

³² FINE – TORREBLANCA 2019.

³³ A technikai háttérrel kapcsolatos alapinformációk eredet a gyártó vállalat szóróanyagából ismerhetők meg: INDRA 2020.

ben Cádiz megyében készült el, volt 2005-ben pedig már Andalúzia régiót is lefedte. A kiépítés 2002-ben indult meg a nyugat-afrikai szakaszon: először Fuerteventurán olyan radarokat állítottak működésbe, melyek az afganisztáni háborúban már bizonyítottak és 25 kilométerről észleltek egy *paterast*, így 3 órája volt a parti őrsegnek felkészülni annak fogadására. Ezután részleges kiépítés történt Lanzarotén és Gran Canarián. Mindkét útvonal esetében megfigyelhető volt, hogy azokon a partokon, ahol kiépült a rendszer, radikálisan zuhant az érkezések száma, míg ahol még nem, jelentősen növekedett. Például a Kanári-szigetek esetében Lanzarote bár másfélszer olyan messze van Afrikától, mint Fuerteventura, mégis sokkal többen vették célba, mint azelőtt, sőt Fuerteventurán belül is történt ilyen „áthelyeződés”: a déli oldalon felállított radarok miatt a keleti oldalon kötött ki egyre több csónak.³⁴

Becslések szerint a SIVE már 2002-ben az összes csónak 78%-át képes volt detektálni, 2003-ban 90%-át, 2004-ben pedig 96%-át. Az EU Tanácsa és a belügyminisztérium egyaránt elégedettséggel beszélt a rendszerről, ugyanakkor hangsúlyozták, hogy annak nem a kikötések megakadályozása, hanem a megfigyelés a feladata. Megjegyzendő, hogy pusztán egy megfigyelő rendszer adatai alapján egyébként sem lehetséges visszafordítani hajókat, az utasok kilétéről személye meggyőződés szükséges.³⁵ Bevándorlókat segítő civil szervezetek ugyanakkor kritikusan nyilatkoztak a SIVE-ről, szerintük a hatékonysága azt jelenti, hogy „temetővé változtatta a tengert”, azaz más, veszélyesebb vízi utakra terelte a migránsokat, emiatt valószínűleg növelte a halottak és eltűntek számát. Az eltűnéseket azonban túl- és alulbecsülni is lehetséges. Ennek részletes fejtegetésétől terjedelmi korlátok miatt eltekintünk. A bevándorlásellenes erők bírálata ellenkező előjelű: ők nem tartják elég hatékonnak a SIVE-t, mivel nem 100%-os a teljesítménye. Erre az a magyarázat, hogy sokszor lép fel munkaerőhiány (például volt olyan időszak, amikor Fuerteventurán csupán egyetlen személynek volt jogosítványa speciális gépjármű vezetésére), és az embercsempészek szabadnapokon indítják útnak a csónakokat, amikor nem áll rendelkezésre az egységéknél a szokásos, elégséges létszám.

Spanyolország saját rendszerén túl természetesen az európai határvédelmi akciókban is oroszánrészt vállal. Egyrészt Gil Ariasban a FRONTEX egyik alapító atyját és első főigazgatóját tisztelhetjük, másrészt a különféle uniós, a FRONTEX által társfinanszírozásban indított ember- és drogcsempészet elleni műveleteknek (HERA, EPN, Indalo, Minerva, EUROSUR) is aktív résztvevője volt.³⁶

3.2 NGO-HAJÓK

³⁴ CARLING 2017, p 9.

³⁵ JUMBERT 2018, p 684.

³⁶ CARRERA ET AL. 2016, p 9.

Spanyolország ellentmondásosan viszonyul a civil szervezetek mentési tevékenységéhez. Mikor 2019 augusztusában Matteo Salvini, a radikális jobboldali Liga vezetője Olaszország belügyminisztereként nem engedte kikötni Lampedusa szigetén az Open Arms-ot, a frissen hivatalba lépett spanyol szocialista Pedro Sánchez Salvinivel szemben pozícionálva magát – alighanem azzal a szándékkal, hogy világszerte elnyerje a liberális véleményvezérek szimpátiáját – felajánlotta a hajónak, hogy kössön ki az andalúziai Algeciras-ban, sőt segítségül kíséretként küldött volna egy hadihajót is. Az NGO arra hivatkozva, hogy Algeciras túl messze van Lampedusától, a felajánlást elutasította. Spanyolország több más állammal együtt – Franciaország, Németország, Portugália, Románia, Luxemburg – egyben azt is felajánlotta, hogy átveszi a kimentettek egy részét.³⁷ Hat nap veszteglés után az olasz ügyészség engedélyezte a kikötést.

Ha azonban megvizsgálunk néhány további esetet a spanyol állam és a hajókat működtető civilek közös közelmúltbeli történetéből, láthatjuk, hogy viszonyuk korántsem felhőtlen. Sőt, a fentebb említett eset után éppen az Open Arms-ot fenyegette 901 ezer eurós bírság, mivel korábban megszegte a jogszabályokat. 2019 áprilisában kifuthatott Barcelonából, de engedélye csupán arra volt, hogy Görögországba vigyen segélyszállítmányt. Ehelyett azonban Líbia felé vette az irányt és tengeri mentést folytatott. Carmen Calvo, Sánchez első helyettese meglehetősen keményen fogalmazott az ügy kapcsán: Spanyolország jogállam, mindenki tudhatja, mit lehet és mit nem.³⁸ 2020 januárjában az Open Arms tartózkodott egyedül a közép-mediterrán térségben, a migránsokat Olaszországba vitte. Az NGO-val szembeni spanyol állami represszív válaszlépésről nem tudni.³⁹

Szintén az Open Arms olaszországi botrányát megelőzően, 2019 első felében a baszk Salvamento Marítimo Humanitario nevű NGO hajója, az Aita Mari a Földközi-tenger középső részén szeretett volna egy keresési-mentési missziót véghez vinni, a spanyol kormány azonban megtagadta az engedélyt és megakadályozta a kihajózást. Ezért a legénység az Open Arms-hoz hasonlóan Görögországot választotta a misszió célpontjának. Ha mégis keresési-mentési műveletbe kezdtek volna, 300 ezertől 900 ezer euróig terjedő bírság várta volna őket. A spanyol kormány minden lehetőséget kihasználta arra, hogy lassítsa az NGO működését: az engedélyek megadásának elhúzása, különböző kritériumok előírása, valamint a misszió menetének részletes kidolgoztatása és engedélyeztetése is szerepelt az eszközei között.⁴⁰ A legénység egyik tagjával készült interjúból több is kiderül. A spanyol kormány azzal indokolta a közép-mediterrán útvonal mentén történő mentés engedélyezésének megtagadását, hogy ahhoz több állam bele-

³⁷ REUTERS 2019.

³⁸ AL JAZEERA 2019.

³⁹ EFE 2020.

⁴⁰ ALONSO 2019. Említendő, hogy Baszkföld autonóm terület közigazgatása támogatja a keresési-mentési tevékenységet.

egyezését is meg kell szerezni: Olaszországot, Tunéziát, Egyiptomét és Franciaországot. A hajóról azt állapították meg, hogy nem elég biztonságos az akcióhoz, annak ellenére, hogy a legénység szerint az megfelelt az előírt szabályoknak. A spanyol kormány megkerülése érdekében az NGO Portugáliához fordult, mely engedélyezte a kihajózást. A Gibraltári-szorosnál viszont a spanyol kormány ismét beavatkozott, arra hivatkozva, hogy nem adott engedélyt az Aita Marinak arra, hogy elhagyja a spanyol vizeket. Később megadta az engedélyt a görögországi útra, azonban egy listányi következményt sorolt fel arra az esetre, ha megpróbálnának migránsokat menteni: 1 millió euróig terjedő bírság, szabadságvesztés a kapitánynak, a legénység eltiltása a tengerre szállástól. Az interjúalany álláspontja szerint az NGO-k az adott politikai célnak megfelelően kapnak engedélyt az államaiktól. Ha éppen „kapóra jön” a civil szervezetek munkája, akkor kapnak, egyéb esetekben nem kapnak engedélyt a mentésre.⁴¹

Ez magyarázhatja a spanyol kormány kettős politikáját például az Open Arms-ot illetően. Az esetekből pedig összességében az rajzolódik ki, hogy a Salvini-módszerrel ellentétben Spanyolországban nincs szó hajók lefoglalásáról, inkább a működésük akadályozására törekednek. Negatív kampány nem folyik ellenük, de a kormány szavakban inkább csak tűri, mint támogatja akcióikat.

4. SZÁRAZFÖLDI HATÁRVÉDELEM

4.1 AZ AFRIKAI MIGRÁCIÓ SZÁRAZFÖLDI KAPUI: AZ ENKLÁVÉK

A Spanyolország autonóm közösségeinek létrehozására irányuló jogalkotási eljárás 1979 és 1983 között zajlott. Először Baszkföld, Katalónia, Galícia és Andalúzia alkották meg statútumukat, majd sorban a többiek, s így mind a 17 tartomány autonóm közösségi státuszt nyert. Ceuta és Melilla pedig hasonló aktussal 1995-ben autonóm városok lettek.⁴² Az önkormányzás jogát a királyság Alkotmánya a 2. cikkben mondja ki elvi élel, majd a 137. cikkben konkretizálja. A régiók kevés – a speciális nyelvi vagy közbiztonsági körülmények miatti – eltéréssel, egyenlő mértékű közhatalommal vannak felruházva, kivéve a Baszkföldre és Navarrára vonatkozó egyedi pénzügyi rendszert. A statútumok megváltoztatása csak a nemzeti és a regionális parlament teljes konszenzusával lehetséges, a nemzeti alkotmány módosításához hasonló, szigorú eljárásrendben. A jogalkotói hatalommal való rendelkezésén túl fontos tény, hogy 2004. december 9-e óta saját jogon vehetnek részt bizonyos európai uniós munkacsoportokban és ta-

⁴¹ ECRE 2019.

⁴² Addig Ceutát Cádizból, Melillát pedig Málagából irányították.

nácskozásokon. Az ökölszabály szerint az önkormányzatnak minden kérdés rendezésére hatásköre van, amit a nemzeti alkotmány nem utal az állam hatáskörébe, ideértve az állami jogszabályok implementációját is.⁴³

Ami a fentebb említetteken túl az EU-ba való tagozódást illeti: a két enklávét szabadkikötői státuszt kapott, és több ponton is eltér a félszigettől a közösséghez való csatlakozásuk: (1) nem tagjai a vámunióknak; (2) nem vesznek részt a közös agrárpolitikában; (3) nem vonatkozik rájuk a közös adópolitika; viszont (4) részesülnek az európai strukturális alapokból. Mint-hogy a vámok és kereskedelmi szabályok nem vonatkoznak rájuk, valamint a közös adószabályok sem, általános forgalmi adót sem kötelesek kivetni.

Ezen feltételek miatt az európai cégek által gyártott termékek olcsóbban voltak beszerezhetők itt, mint Marokkóban. Több ezer marokkói sorakozott reggelenként a határátkelőkön, hogy vásárolhasson. Ezek a termékek aztán később a közeli városok bazárjaiban jelennek meg, kis haszonkulcsot biztosítva a csempészeknek, feltéve, hogy a marokkói oldalon nem kellett vámot fizetniük. Ennek elkerülésére hatékony taktikák alakultak ki az idők során, ami Marokkónak nem kis, 180 és 270 millió euró közötti vámbevétel-kiesést okozott. A csempészforgalmat Ceutánál egyes becslések 550 és 730 millió euró közé tették, ami a legális, 47 millió eurós ceutai export több mint tizenegyszerese. Ezért a marokkói állam tavalyelőtt Melillából, majd tavaly decemberben Ceutából is beszüntette az áruszállítást, az érintettek tiltakozását váltva ki.⁴⁴ (Említést érdemel az is, hogy a Rif-hegységben állítják elő az Európában eladott kannabisz jelentős részét, így az enklávékban a drogcsempészek is gyakori „vendégek.”)⁴⁵

Az állam és az önkormányzat számára komoly problémát jelent az enklávék részleges elgettősodottsága. A szegénység és a bűnözés mellett az iszlamizmus árnya is rájuk vetül. Ceutát egyes kutatók a spanyolországi iszlamizmus melegágyának tartják, 2014-ben az Irakban és Szíriában letartóztatott spanyolországi iszlamisták 10%-a a városból való volt. Asia Ahmed Mohamed, az Iszlám Állam egyik toborzója pedig szintén hosszú ideig tevékenykedett az enklávékban. A nő esete azért is elgondoltató, mert hétköznapi életet élt, megfelelő képzettséggel, állással és jövedelemmel bírt és ekként került kapcsolatba helyi iskolásokkal. Öt fiút és két lányt próbált meg beszervezni terroristának.⁴⁶

4.2. A KERÍTÉSEK

⁴³ AALEP 2015.

⁴⁴ GUESSOUS 2019a.

⁴⁵ A „bevásárlóturizmus” kapcsán szükséges megemlíteni, hogy az 1991-es, a schengeni zónához csatlakozás feltételeként született spanyol szabályozás szerint a marokkóiak csak érvényes vízummal léphettek be az enklávékba. Az útlevelüknek egyben azt is igazolnia kellett, hogy a Ceuta környéki Tetuán megyében és a Melilla környéki Nador megyében rendelkeznek állandó lakhellyel. A belépési engedély az enklávékban működő üzletek nyitvatartásához igazodott azaz a határátkelők este bezártak, s addig kötelező volt elhagyni a városokat. Emellett csak hétfőtől csütörtökig volt lehetséges ez a fajta belépés, pénteken, szombaton, vasárnap és ünnepnapokon nem.

⁴⁶ CALVO 2015.

A Spanyolországba irányuló szárazföldi migráció a két észak-afrikai enklávén keresztül történik. Előre kell bocsájtanunk azt, hogy kétségtelenül könnyebb ezt a szárazföldi határt védeni, mint a tengerit, méghozzá két okból. Az egyik a hossz: 18 kilométer áll szemben több mint 1 000 kilométer tengeri határral. A másik a természet: szárazföldi határnál csupán egy vonalat kell figyelni, míg tengerinél nagy területeket.⁴⁷

Ceutába és Melillába 1993-ig viszonylag könnyű volt az átjutás. Ebben az évben épített a spanyol állam két, három méter magas kerítést, melyek azonban nem állták ki az illegális bevándorlók rohamát, így 1995 és 2000 között fizikailag (például pengés drót felszerelésével) és technikailag (például infrakamerák telepítésével) megerősítették azokat. A nyomás 2004-ben kezdett nőni e két szárazföldi határszakaszon, 2005-ben indultak koordinált támadások. Az improvizált létrák, a penge ellen húzott kartoningek és a kerítést rongálni hivatott sziklák dobálása ekkortól váltak a migránsok által bevetett eszközökké.⁴⁸ 2005. október 7-én Ceutában nagy létszámú és összehangolt átjutási kísérlettel szembesült a spanyol adminisztráció, mely akció egyébként tizenegy migráns életébe került és 480 katonát⁴⁹ is a helyszínre vezényeltek erősítésként. Ezután született döntés egy új, ezúttal hat méter magas kerítés építéséről. Ehhez az EU több tízmillió euróval járult hozzá, illetve a meglévő kerítések megerősítésének költségeit is nagyrészt fedezte (Ceutában a költségek háromnegyedét, Melillában kétharmadát).⁵⁰ Marokkó pedig őrhelyekkel és árokkal erősítette meg határvédelmét, s 40 millió eurót kapott az EU-tól.⁵¹

A migránsok többféle módon érkeznek az enklávékba: gépjárműveken elbújva, a kerítésen átmászva vagy úszva. Több kirívó eset is megrázta a helyi közvéleményt az elmúlt években. 2016. december 9-én 400, 2017. január 1-jén 1 100 migráns próbált egyszerre, szervezeten áttörni a kerítésen Ceutánál. Nem jártak sikerrel, de az újévi incidensben 5 spanyol és 50 marokkói határőr megsérült, utóbbiak közül 10 súlyosan, egyikük fél szemére megvakult.⁵² A következő eset 2018. augusztus 30-án történt, amikor 153 szubszaharai bevándorló ismét egyszerre, szervezeten tört át a ceutai kerítésen. (Heten közülük fennakadtak.) A helyi befogadóközpont azonnal túlszűfolt lett, hiszen 512 férőhelyén immár 620 migránst kellett elszállásolni.⁵³

⁴⁷ CARLING 2017, p 7.

⁴⁸ *Ibid.*

⁴⁹ CASTAN PINOS 2009, p 20.

⁵⁰ CASTAN PINOS 2009, p 1.

⁵¹ CASTAN PINOS 2009, p 20.

⁵² EURACTIV 2017.

⁵³ EL PAÍS 2019a.

A szervezethegre utalhat, hogy az áttörési kísérletek nemzeti vagy regionális ünnepnapokra esnek, amikor a határőrök egy része szabadságon van. December 9-e a Szeplőtelen Fogantatás másodnapja, január 1-je újév napja, augusztus 30-a Limai Szent Róza napja.

2019. november 18-án éjjel egy fehér furgon törte át padlógázzal a ceutai határátkelő vas-kordonjait és kapuit, mindkét oldalon. Ezután, immár az EU területén további egy kilométernyi esztelen száguldás után, a kórház közelében állt csak meg a 38 éves marokkói sofőr, ahol a határőrök végül őrizetbe vehették. A haszongépjármű rakterében 52 migráns utazott. A felnőttek nagyobbik része futásnak eredt. Később kiderült: mind szubszaharaiak voltak, a Kongói Demokratikus Köztársaságból, Elefántcsontpartról és Guineából keltek útra.⁵⁴

A spanyol szárazföldi határőrség az emberi jogi szervezetek igen erőteljes fellépése folyamánaként tehetetlen az illegális bevándorlókkal szemben. (Kérdés, hogy az 5.3 részben ismertető ítélet ebben hoz-e majd változást.) A tömeges kerítésrohamokat koordináló szervezett bűnözői csoportok arra biztatják a migránsokat, hogy akkumulátorsav, vizelet, széklet, kavicsek, botok dobálásával félemlítsék meg a határőröket.⁵⁵ Videófelvételeken látható, hogy utóbbiak nemcsak kényszerítő eszközöket, de különösebb fizikai erőt sem voltak képesek kifejteni a bevándorlók megfélemezésére, sőt a kerítésen átszökőket lesegítették annak tetejéről.

Ennek a szokatlan óvatosságnak az előzménye egy 2014. február 6-ai túlkapás. Ekkor könnygázzal, gumibotokkal és gumilövedékkel akartak megállítani egy, a parthoz a tengerben úszva közeledő migráncsoportot. Az incidensben 15 migráns halt meg, 23-at pedig menedékkérelmük előterjesztése nélkül azonnal visszavitték Marokkóba. Jogvédő szervezetek kétszer is feljelentést tettek a határőrök ellen, de a nyomozást az illetékes szervek mindkétszer lezárták. A kormányzat később, videófelvételek megjelenése és szemtanúk megszólalása után elismerte a gumilövedékek használatát és elindult egy máig lezáratlan per, melyben az időközben Németországba került érintettek tanúskodnak.⁵⁶ Az eset jogvédők szerint ún. „*violent pushback*”, melynek magyar megfelelője leginkább az „erőszakos visszatoloncolás” lehet. A kérdést a következő, 4.3 részben tárgyaljuk.

Szintén az emberi jogi szervezetek által érte folyamatos kritika a kerítés tetején lévő pengésdrótot. Ennek eredményeképp a Sánchez-kormány 2019. december 3-án megkezdte annak eltávolítását a kerítés teljes hosszán. Azt ígérték, hogy a védelem hatékonysága nem fog csökkenni, mivel egy új, arcfelismerő rendszert fognak hamarosan beüzemelni.⁵⁷

⁵⁴ EL PAÍS 2019b.

⁵⁵ EL PAÍS 2018.

⁵⁶ ECCHR 2020.

⁵⁷ GUESSOUS 2019b.

4.3 GYŐZTES CSATA A HOT RETURN-HÁBORÚBAN: AZ N.D. ÉS N.T. KONTRA SPANYOLORSZÁG ÜGY

Az angolul *hot return* vagy *(violent) pushback*, spanyolul *devuelto en caliente*, magyarul azonnali visszatoloncolás volt a tárgya, az 1986-ban született mali N.D. és az 1985-ben született elefántcsontparti N.T. pedig a felperesei annak az eljárásnak, mely az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) Nagykamarája által hozott jogerős, nem fellebezhető ítélettel zárult le 2020. február 13-án.⁵⁸ Ezt a módszert az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága szerint elsősorban szubszaharaiakkal szemben alkalmazták, de előfordult, hogy szíriaiak voltak az elszenvedői.⁵⁹

N.D. kérelmező kijelentette, hogy a 2012. évi fegyveres konfliktus miatt volt kénytelen elhagyni Malit. Miután Mauritánián és Algérián átutazott, 2013 márciusában érkezett Marokkóba, majd a Gurugu-hegyi migránstáborban maradt, közel a melillai határhoz. N.T. 2012 végén érkezett Marokkóba és szintén a korábban említett migránstáborban maradt.

A bíróság ítéletében az eset körülményeit az alábbiak szerint tárta fel. A spanyol hatóságok akadályt építettek a 13 kilométeres határ mentén, amely 2014 óta három párhuzamos kerítésből áll. Négy határátkelőhely található a hármass kerítés mentén. Ezen pontok között a *Guardia Civil* tisztviselői járőröznek a szárazföldi határon és a parton az illegális belépés megakadályozása érdekében. Külföldi állampolgárok csoportjai, többek között szubszaharaiak, gyakran próbálják megromgálni a kerítést. A spanyol hatóságok 2014. szeptember 1-jén nyitották meg a menedékjog iránti kérelmek nyilvántartására szolgáló hivatalt a Beni Enzar nemzetközi határátkelőhelyen. Még ezen időpont előtt a 12/2009. törvény 21. §-a alapján e célra törvényes utat hoztak létre. A kormány kijelentette, hogy 2014. január 1. és augusztus 31. között Melillában huszonegy menedékjog iránti kérelmet nyújtottak be, köztük hatot a Beni Enzar határátkelőhelyen: az érintett menedékkérőket azután a melillai rendőrségre kísérték, hogy hivatalos kérelmet nyújthassanak be. Az említett személyek Algériából, Burkina Fasóból, Kamerunból, Kongóból, Elefántcsontpartról és Szomáliából származtak.

2014. augusztus 13-án kora reggel történt az első belépési kísérlet. A kormány szerint a marokkói rendőrség mintegy 500 migráns átjutását akadályozta meg a kerítésen, ám körülbelül 1 000 főnek még így is sikerült.⁶⁰ Mintegy 75 bevándorlónak sikerült feljutnia a belső kerítés tetejére, de csak kevesen jutottak át a másik oldalra, spanyol földre, ahol a *Guardia Civil* várta őket. A többiek a belső kerítés tetején maradtak. A *Guardia Civil* tisztviselői segítettek nekik lemászni, mielőtt a kerítés közötti kapukon át a határ másik oldalán található marokkói területre kísérték volna őket. N. D. és N. T. a beszámolók szerint elérte a belső kerítés tetejét, majd ott

⁵⁸ STRASBOURG 2020.

⁵⁹ CARRERA ET AL. 2016, p 10.

⁶⁰ EURACTIV 2017.

maradt néhány órán át. Körülbelül délután 2 és 3 óra között a spanyol rendészeti tisztviselők segítségével létrákat állítottak fel, hogy segítsenek lemászni nekik a kerítésről. Amint elérték a földet, a *Guardia Civil* tisztviselői letartóztatták és megbilincseltek őket, majd visszavitték Marokkóba és átadták őket a helyi hatóságoknak. A kérelmezők állítólag nem kerültek azonosítási eljárás alá és nem is volt lehetőségük arra, hogy a tisztviselőknek elmagyarázzák személyes körülményeiket, esetleg ügyvédet vagy tolmácsot kapjanak. Ezt követően állításuk szerint a nadori rendőrségre szállították őket, néhány kilométerre Melillától délre. Elmondásuk szerint orvosi segítséget is kértek, ám elutasították kérésüket, majd Fezbe szállították őket, kb. 300 kilométerrel távolabbra és magukra hagyták őket.

A Bíróság megjegyezte, hogy a kérelmezők számos olyan személyből álló csoport tagjai voltak, akik a szárazföldi határ jogosulatlan átlépésével kíséreltek meg belépni Spanyolország területére, nagy létszámukat kihasználva egy olyan akció keretei közt, melyet előre elterveztek. A Tanács a 3. cikk alapján benyújtott panaszokat elfogadhatatlannak nyilvánította. A kérelmezőket nem azonosították és írásbeli eljárást sem hajtottak végre egyedi körülményeik vizsgálata céljából. Marokkóba való visszatérésük tehát egy *de facto* egyéni, ám azonnali átadás volt, melyet a spanyol határőrök hajtottak végre. Azon szerződő államok esetében, mint Spanyolország, melynek határai egybeesnek a schengeni térség külső határaival, az egyezményhez fűződő jogok hatékonysága megköveteli, hogy ezek az államok tényleges és hatékony hozzáférést biztosítsanak a legális belépési eszközökhöz, különös tekintettel a határral kapcsolatos eljárásokra azok számára, akik át szeretnének lépni rajta. Ezeknek az eszközöknek lehetővé kell tenniük az üldöztetéssel szembesült személyek számára, hogy védelem iránti kérelmet nyújtsanak be, különösen az egyezmény 3. cikkére tekintettel (a kínzás és az embertelen vagy megalázó bánásmód tilalma), olyan feltételek mellett, amelyek biztosítják, hogy a kérelem benyújtása összhangban van a nemzetközi normákkal, ideértve a Bíróság normáit is. Ahol léteznek olyan rendelkezések, amelyek valódi és hatékony módon biztosítják az egyezmény és különösen annak 3. cikke szerinti védelem igénylésének jogát, ott az egyezmény nem akadályozhatja meg az államokat, hogy a határok ellenőrzésére vonatkozó kötelezettségük teljesítése során az ilyen szándékukat kifejezők védelem iránti kérelmeket nyújtsanak be a meglévő határátkelőhelyen. Következésképpen, az államok megtagadhatják a területükre történő belépést külföldiektől, köztük potenciális menedékkérőktől, akiknek megalapozott okok miatt nem sikerült megfelelniük ezeknek a követelményeknek és máshol próbálták meg átlépni a határt, mint ez a jelen esetben történt, kihasználva nagy létszámukat és erejüket.

Az ügy lényege, hogy a Bíróság kimondta: a spanyol jog számos lehetőséget biztosított a kérelmezők számára a belépésre a nemzeti területre. Vízumot vagy nemzetközi védelem iránti kérelmet nyújthattak be, különösen a határátkelőhelyen, de Spanyolország diplomáciai és konzuli képviselőin is a származási vagy tranzitországokban, így Marokkóban is. Az Egyezmény

releváns része, a 4. jegyzőkönyv 4. cikke nem jelentett általános kötelezettséget a szerződő államok számára egy másik állam joghatósága alá tartozó személyek saját joghatóság alá vonására. Még ha feltételezzük is, hogy nehézségek merültek fel a marokkói oldalon a Beni Enzar határátkelőhely felé történő fizikai megközelítés során, a spanyol kormány felelőssége e helyzetért nem volt megállapítható.

E tanulmány írása idején nem látható még, hogy az ítéletnek milyen kihatása lesz a jogalkalmazásra és lesznek-e uniós szintű következményei. Ez utóbbiak – a tranzitónák ügyében gyökeresen eltérő strasbourg-i és luxembourgi döntések okán – magyar szempontból sem különbösek.⁶¹

5. PARTNERI VISZONY AFRIKÁVAL

5.1 A VISZONY FONTOSSÁGA

Az Európa felé irányuló afrikai migráció mértéke jelenleg elmarad a közel-keletitől, de az elmúlt évek dinamikus emelkedése igencsak aggasztó jel. Marsai 9 negatív, a migrációt erősítő elemre figyelmeztet: a népességrobbanásra, az alacsony minőségű urbanizációra, a migrációs hálózatokhoz való jobb hozzáférésre, a gazdasági növekedés ütemének lassulására, a gyarapodó középosztály egy részének várható elvándorlására, a klímaváltozásra, a szaporodó fegyveres konfliktusokra, az államok törekenységére és a líbiai káoszra (mely az embercsempészet előtt nyitva tartja a kaput).⁶² A nyugati világ sajtója napjainkban elsősorban a „kapu bezárására” fókuszál. Való igaz, hogy a szétesett államban a két hadviselő fél tárgyalóasztalhoz ültetése Európa elemi érdeke,⁶³ minden más megoldási kísérlet – például az Irini művelet – kudarcra ítélt.⁶⁴

Ezen túl azonban nyilvánvaló, hogy Európának fokoznia kell az Afrika fejlesztésére, a Líbián túlmutató, fentebb felsorolt és egyre súlyosbodó problémák komplex kezelésére irányuló erőfeszítéseit, s ennek Spanyolország egyébként eddig is egyik motorja volt.

5.2 MAROKKÓ

Az észak-afrikai arab királyság kereskedelmi és vallási kapcsolatai szorosak voltak a Közel-Kelettel, az iszlám világnak politikai értelemben Marokkó – Algériával és Tunéziával ellentétben – sosem volt integráns része, mivel az Ottomán Birodalom területén kívül esett.

⁶¹ TÓTH 2020.

⁶² MARSAI 2016, pp 120–121.

⁶³ Bővebben lásd MARSAI 2020.

⁶⁴ Bővebben lásd PÉNZVÁLTÓ – VARGHA 2020.

Egyik arab ország vezetőjét sem tekintik alattvalói a Hívók Parancsnokának, míg a marokkói királyt igen. A kívülállást a nagy létszámú, nem arab nyelvű kisebbség, a berber is erősíti. Marokkó évszázadok óta a kereskedelem kapujaként működik Európa (különösen Spanyolország) és a Szubszahara között. A spanyol és marokkói közös múltnak fényes és sötét időszakai egyaránt vannak.⁶⁵ Spanyolország latin-amerikai visszaszorulásával párhuzamosan fordult Afrika irányába és az 1859-60-ban Marokkóval zajlott háború eredményeként déli szomszédja csődbe ment. Egyre több spanyol vándorolt be az országba, 1912-ben pedig megalakult a Rif-hegység északi részén a protektorátus. A kapcsolatok XX. századi mélypontja az 1921-26-os Rif-háború volt, amikor a spanyol légierő vegyi fegyvereket dobott le az ellenállókra. A régióban ennek tudják be a nagyszámú daganatos megbetegedést.

A viszonyban a protektorátus megszűnésével, 1956-ban következett be enyhe változás, ezután azonban még hosszú időn át csak minimális diplomáciai kapcsolatokat tartott fenn a két ország. A viszony a spanyol csapatok folytatódó marokkói állomásozása miatt továbbra is fagyos maradt. 1979-ben indult meg a valódi enyhülés, kulturális és tudományos tárgyú megállapodások kötésével. A kapcsolatok minősége fokozatosan javult, bár kisebb konfliktuspontok – mint például Petrezselyem-szigetek elfoglalása, János Károly király enklávékban tett látogatása, marokkóiak részvétele terrormerényletekben – akadnak. Mégis: évtizedekkel korábban elképzelhetetlen lett volna, hogy a tekintélyes El Paísban 2015-ben cikk jelenjen meg arról, hogy marokkói antiterrorista ügynökök tevékenykednek Spanyolország területén.⁶⁶

Ceuta és Melilla határa 1986 óta az EU és Afrika egyetlen közös szárazföldi határa is. Közösségi szempontból sem közömbös, hogy a határvédelem és a migráció ügyében milyen a spanyol-marokkói kapcsolatok minősége. Turchetti szerint az Unió egyfajta laboratóriumként tekint Marokkóra, itt lehetséges ugyanis kikísérletezni azokat a határvédelemmel kapcsolatos elképzeléseket, melyeket aztán a többi afrikai országgal való kapcsolatba is át lehet vinni.⁶⁷

A legfontosabb dokumentum e tárgyban az 1992. február 13-án kötött visszafogadási megállapodás volt, az abban foglaltakat azonban Marokkó 2004-ig csak részben teljesítette. Először ugyanis csak a saját polgárait volt hajlandó visszafogadni. A megállapodás felélesztése a spanyol szocialisták hatalomra jutásának tudható be. Az új kormány fokozta a diplomáciai erőfeszítéseket, melynek köszönhetően elindultak a közös járőrözések a tengeren, a rendőri együttműködés is különböző szinteken valósult meg és közös munkacsoport is létrejött a migrációs kérdések rendszeres megtárgyalására. Spanyolország ezt a kooperációt⁶⁸ pozitívumként tudta felmutatni más afrikai országokkal folytatott tárgyalásai során.⁶⁹

⁶⁵ Részletesen lásd: KOVÁCS 2012.

⁶⁶ STENNER 2019, pp 9–11.

⁶⁷ TURCHETTI 2018, p 2.

⁶⁸ A kölcsönös elégedettségre példa az egyik belügyminiszteri találkozó után kiadott sajtónyilatkozat: INTERIOR 2016.

⁶⁹ LÓPEZ-SALA 2009, p 18.

5.3 NYUGAT-AFRIKAI ORSZÁGOK

A nyugat-afrikai országokban, akárcsak másutt, a migrációs mozgásoknak több fajtája van: intraregionális, transzregionális és transznacionális. Napjainkban európai szempontból az utóbbi érdekes, mivel az elmúlt évtizedben a háromféle mozgáson belül ennek nőtt az aránya, a kontrollálatlan beáramlás ebből a régióból pedig súlyos terheket ró kontinensünk sok országára. Fontos látni, hogy a kényszerített hazatérés csupán Európa érdeke, a Szubszaharában inkább teher a visszatérő ember, demográfiai és munkaerőpiaci szempontból egyaránt (s emellett, hogy álláskeresőként térnek vissza hazájukba, sok esetben a megterhelő út során kialakult pszichés problémákkal is küzdenek). Nyugat-Afrikának rövid- és középtávon az az érdeke, hogy polgárai Európában maradjanak, ott egzisztenciát teremtsenek és hazautalásaikkal gyarapítsák származási országukat. Különösen hangsúlyos ez az érdek demokratikus nyugat-afrikai országokban, ahol létezik intézményesült ellenzék, amely egy választási kampányban a hazatérések témáját a regnáló kormány ellen használhatja fel. Európának kihívást jelent, hogy a visszafogadásokról szóló tárgyalások során kevés legális migrációs csatornát tud cserébe felajánlani ezeknek az államoknak.⁷⁰

Az Unió és Nyugat-Afrika között többféle megállapodási forma létezik a migrációval összefüggő kérdések kezelésére: bilaterális, multilaterális, valamint a Migrációs Partnerségi Keretmegállapodás (angol mozaikszóval MPF).⁷¹ Spanyolország diplomáciáját dicséri, hogy bár számtalan bilaterális egyezményt sikerült tető alá hoznia, elismert motorja a másik két típusnak is. Ennek generális oka, hogy a formálisabb multilaterális egyezmények korábban kötött, informálisabb bilaterálisok továbbfejlesztésével formálódnak. Speciális oka, hogy ha egy tagállam közvéleménye a diplomáciai irányhoz kedvezően viszonyul, az adott tagállam pozitívan és proaktívan tud részt venni a multilaterális egyezmények kimunkálásában. Ha tehát egy multilaterális egyezmény esetleg mégsem jut el az aláírásig, az inkább a koherencia és koordináció hiányának számlájára írható.⁷²

Kétoldalú migrációs megállapodásokat sikerült tető alá hozni Algériával, Gambiával, Ghánával, Guineával, a Zöld-foki Köztársasággal, Malival, Nigerrel, Szenegállal és Mauritániával,⁷³ többségüket a Cayuco-válság után, 2006 és 2008 között. A marokkóihoz hasonlóan jó rendőri együttműködést sikerült kialakítani Mauritániával 2006-ban (*Atlantis Projekt*). Ezt alapul véve nagyobb lépést sikerült tenni: elindult a *Seahorse*, amely először járőrözési és rendőrszakmai együttműködést takart, majd Spanyolország vezetésével, Portugáliát és 6 óceánparti afrikai

⁷⁰ ADAM ET AL. 2020, p 11.

⁷¹ Ez annyiban több egy szimplán multilaterális megállapodásnál, hogy célkitűzései messzebbre tekintenek, és a migrációt többdimenziós témaként kezeli. GONZÁLEZ ENRIQUEZ ET AL. 2018, p 9.

⁷² GONZÁLEZ ENRIQUEZ ET AL. 2018, p. 20.

⁷³ 2017-ben a Mauritániával kötött megújították és bővítették. GONZÁLEZ GÁRCIA 2019, p 212.

országot bevonva az embercsempészetet megfékezni hivatott információcsere-hálózáttá fejlődött. Az ibériaiak helyi kapcsolati irodákat létesítettek ezekben az afrikai országokban, emellett Szenegálnak és Mauritániának a partjaik szárazföldi ellenőrzésében is segítenek.⁷⁴ Elengedhetetlenül szükségesnek tartunk e ponton néhány pozitív példát sorolni a közelmúltból a teljesség igénye nélkül a spanyol diplomácia Afrikával kapcsolatos aktivitására. Egyfajta keretdokumentumként tavaly elkészült a III. Afrika Terv; Dakarban, Szenegál fővárosában Cervantes Intézet nyílt; a kormány spanyol cégek afrikai befektetését ösztönzi; több nagykövetséget szeretne nyitni Afrikában; támogatja az elefántcsontparti futballista-utánpótlást stb.

6. ÖSSZEGZÉS. KIHÍVÁSOK

A 2015-ben kezdődött európai migrációs válság a mediterrán térség frontországai közül Spanyolországot rázta meg a legkevésbé. Ez egyrészt köszönhető annak az adottságnak, hogy a közel-keleti válságócoktól távol esik. Másrészt annak a szerencsének, hogy a 14 kilométerre fekvő Marokkó az afrikai kontinens egyik legstabilabb állama, az Arab Tavasz nem ingatta meg, nem sodorta háborús káoszba (nem úgy, mint az Olaszországgal és Máltával „szemben” fekvő Líbiát). Harmadrészt – s ez már nem szerencse kérdése – nevezett stabil állammal hosszú évtizedek alatt, a terhelt közös történelem és kisebb nézeteltérések ellenére is partneri viszonyt tudott kialakítani (nem úgy, mint a Görögország és Ciprus a „szemközti” Törökországgal). Negyedrészt a jól kiépített, bár nyilvánvalóan nem tökéletes határvédelem miatt az érkezéseket kontroll alatt tudja tartani. Ötödrészt az Afrika felőli érkezések mérséklését aktív és következetes Afrika-politikával, élénk és konszenzuskereső diplomáciával próbálja elérni. Végül hatodrészt – ennek részletezésétől írásunkban eltekintettünk, de fontosnak tartjuk megemlíteni –: úgy folytatja ezt a politikát, hogy sem a bevándorlást elnézően, sem kritikusan szemlélő európai partnerei rosszallását nem váltotta ki. Hiszen bár elfogadja az Európai Bizottság által előterjesztett megoldási, vagy inkább menedzselési elképzeléseket, például a kötelező szétosztási mechanizmust, tartózkodik a kritikus állásponton lévők, például a visegrádi államok bírálatától.

A 2020-as év kapcsán mégis két kérdésre választ kell adnia Pedro Sánchez kabinetjének. Az egyik, hogy a királyság meddig maradhat a latin-amerikai bevándorlók elsődleges európai célországa? Bár a nyelvi-kulturális-vallási közelség miatt a nyelvtanulás és az oktatás tekintetében nem valószínűsíthető nehézségek, az integrációnak része a foglalkoztatás is. Egy koronavírus-pandémia után – mely egyébként az országot egészségügyi és egészségügy-igazgatási szempontból is kiemelkedően hátrányosan érintette – helyre tud-e állni a spanyol gazdaság annyira, hogy venezuelaiak, kolumbiaiak stb. tömegeinek is megélhetést, előrelépést nyújtson?

⁷⁴ LÓPEZ-SALA 2009, p 26. Szenegállal 2006-ban sikerült megállapodni erről, Mauritániával 2009-ben. Az embercsempészek a szenegáli ellenőrzések miatt a jóval távolabbi Bissau-Guinéában fokozták tevékenységüket. GONZÁLEZ GÁRCIA 2019, p 211.

A másik, hogy bár az ENSZ adatai alapján idén tavalyhoz, s különösen tavalyelőtthöz képest jóval mérsékeltebb a nyomás a nyugat-afrikai és nyugat-mediterrán útvonalon (7 166 fő tengeren és 1 287 fő szárazföldön június 28-ig az előzetes adatok szerint), az érkezők 26,5%-a Algériából indult útnak.⁷⁵ A spanyol, sőt, a Josep Borrell⁷⁶ vezette közösségi diplomácia számára alighanem komoly próbatétel lesz a visszafogadási egyezmény megkötése a Maghreb-országgal, ami ha nem sikerül, a szétosztási tervek felmelegítését jelentheti. Spanyolország láthatóan erre a forgatókönyvre is készül: „kiterjesztett” máltai megállapodást szorgalmaz,⁷⁷ miközben minden bizonnyal azzal is tisztában van, hogy az csak tovább mélyítené az EU-n belüli törésvonalakat.

Végül nem kerülhető meg az a kérdés sem, hogy a társadalom többsége hogyan fogadja majd e két kihívásra kidolgozott stratégiát. Meg tudja-e őrizni a baloldal jelenlegi jó hatalmi pozícióit vagy rossz irányba lép?⁷⁸ Ha a migráció kérdése ismét hangsúlyossá válik a spanyol közéleti diskurzusban, s a kormány esetleg úgy nyúl a regularizáció eszközéhez, hogy az nem találkozik a társadalom jelentős részének helyeslésével, az inga a következő parlamenti választásokon ismét jobbra lendülhet, és a VOX esetleges megkerülhetetlensége miatt Hispániában minden idők legszigorúbb migrációs politikájának időszaka veheti majd kezdetét.

⁷⁵ Az okokról lásd részletesen: MKI 2020.

⁷⁶ A Sánchez-kormány első külügyminisztere, korábban az Európai Parlament elnöke.

⁷⁷ EL PAÍS 2020.

⁷⁸ A szomszédos Portugália szocialista kormányával kapcsolatban is felmerül a kérdés, persze ott a spanyolországínál kevésbé súlyos a dilemma. Bővebben lásd: VARGHA 2020.

FELHASZNÁLT IRODALOM

AALEP (2015): *Spanish autonomus communities and competences*. Association of Accredited Public Policy Advocates of the European Union, 2015. 03.20. Forrás: <http://www.aalep.eu/spanish-autonomous-communities-and-competences> (Megtekintve: 2020.05.02.)

ADAM, Ilke – TRAUNER, Florian – JEGEN, Leonie – ROOS, Christof (2020): *West African interests in (EU) migration policy. Balancing domestic priorities with external incentives*. In: *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 2020.04.24. Forrás: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/1369183X.2020.1750354> (Megtekintve: 2020.05.20.)

AL-JAZEERA (2019): *Open Arms rescue ship faces \$1m fine from Spain*. Al-Jazeera, 2019.08.21. Forrás: <https://www.aljazeera.com/news/2019/08/open-arms-rescue-ship-faces-1m-fine-spain-190821121002302.html> (Megtekintve: 2020.05.02.)

ALONSO, Judit (2019): *Hoping to help: The long journey of a Spanish rescue ship banned from rescues*. InfoMigrants, 2019.05.07. Forrás: <https://www.infomigrants.net/en/post/16715/hoping-to-help-the-long-journey-of-a-spanish-rescue-ship-banned-from-rescues> (Megtekintve: 2020.07.05.)

CALVO, Alex (2015): *Asia Ahmed Mohamed: Spain's Islamic State Recruiter in Ceuta*. *Militant Leadership Monitor*, VI/10. szám, 2015.10., pp. 6–7. Forrás: <https://jamestown.org/program/asia-ahmed-mohamed-spains-islamic-state-recruiter-in-ceuta/> (Megtekintve: 2020.05.02.)

CARLING, Jørgen (2017): *Migration Control and Migrant Fatalities at the Spanish-African Borders*. In: *International Migration Review*, 41/2. szám, 2007.06.05., pp. 316–343. Forrás: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1747-7379.2007.00070.x> (Megtekintve: 2020.05.02.)

CARRERA, Sergio – CASSARINO, Jean-Pierre – EL QADIM, Nora – LAHLOU, Mehdi – DEN HERTOOG, Leonhard (2016): *EU-Morocco Cooperation on Readmission, Borders and Protection: A model to follow?* CEPS Paper in Liberty and Security in Europe, 87. szám, 2016.01. Forrás: <https://www.ceps.eu/download/publication/?id=9256&pdf=EU-Morocco%20Cooperation%20Liberty%20and%20Security%20in%20Europe.pdf> (Megtekintve: 2020.07.07.)

CASTAN PINOS, Jaume (2009): *Building Fortress Europe? Schengen and the Cases of Ceuta and Melilla*. University of Belfast, 2009.01. Forrás: https://www.researchgate.net/publication/251750668_Building_Fortress_Europe_Schengen_and_the_Cases_of_Ceuta_and_Melilla/link/5beeaf18a6fdcc3a8dda1ea2/download (Megtekintve: 2020.07.05.)

EASO (2014): *Annual Report on the Situation of Asylum in the European Union 2014*. European Asylum Support Office, 2015.05.

EASO (2015): *Annual Report on the Situation of Asylum in the European Union 2015*. European Asylum Support Office, 2016.

EASO (2016): *Annual Report on the Situation of Asylum in the European Union 2016*. European Asylum Support Office, 2017.

EASO (2017): *Annual Report on the Situation of Asylum in the European Union 2017*. European Asylum Support Office, 2018.

EASO (2018): *Annual Report on the Situation of Asylum in the European Union 2018*. European Asylum Support Office, 2019.

EASO (2019): *Annual Report on the Situation of Asylum in the European Union 2019*. European Asylum Support Office, 2020.

D'ANGELO, Alessio (2018): *Flujos migratorios en el Mediterráneo: cifras, políticas y múltiples crisis*. In: Arango, Joaquín – Mahía, Ramón – Moya, David – Sánchez-Montijano, Elena (szerk.): *Inmigración y asilo, en el centro de la arena política*. CIDOB, 2018.11., pp. 30–46. Forrás: https://www.cidob.org/es/publicaciones/serie_de_publicacion/anuario_cidob_de_la_inmigracion/inmigracion_y_asilo_en_el_centro_de_la_arena_politica_anuario_cidob_de_la_inmigracion_2018 (Megtekintve: 2020.05.02.)

DW (2020): *Spain eclipses Germany as top destination for asylum-seekers: report*. Deutsche Welle, 2020.05.13. Forrás: <https://www.dw.com/en/spain-eclipses-germany-as-top-destination-for-asylum-seekers-report/a-53422966> (Megtekintve: 2020.07.05.)

ECCHR (2020): *Justice for survivors of violent Ceuta push-backs*. Case report. European Center for Constitutional and Human Rights, 2020.01. Forrás: https://www.ecchr.eu/fileadmin/Fallbeschreibung/Case_Report_Ceuta_2020Jan.pdf (Megtekintve: 2020.07.05.)

ECRE (2019): *Ready to Rescue – Caught Up in Politics*. Interjú Marina Gomez Corral-lal. ECRE, 2019.05.17. Forrás: <https://www.ecre.org/interview-ready-to-rescue-caught-up-in-politics/> (Megtekintve: 2020.05.02.)

EFE (2020): *Open Arms salva a un centenar de inmigrantes en el mar en una nueva operación*. EFE, 2020.01.31. Forrás: <https://www.efo.com/efe/espana/sociedad/open-arms-salva-a-un-centenar-de-inmigrantes-en-el-mar-una-nueva-operacion/10004-4162795> (Megtekintve: 2020.05.02.)

EL PAÍS (2018): *Migrant mafias charging €18 for a chance to jump the border fence*. El País, 2018.08.23. Forrás: https://elpais.com/elpais/2018/08/23/inenglish/1535011686_744110.html?rel=mas (Megtekintve: 2020.06.16.)

EL PAÍS (2019a): *Devueltos 'en caliente' siete de los 153 migrantes que saltaron la valla de Ceuta*. El País, 2019.08.30. Forrás: https://elpais.com/politica/2019/08/30/actualidad/1567149379_507577.html (Megtekintve: 2020.06.16.)

EL PAÍS (2019b): *Un traficante revienta la frontera de Ceuta con 52 migrantes hacinados en su furgoneta*. El País, 2019.11.18. Forrás: https://elpais.com/politica/2019/11/18/actualidad/1574061272_131033.html (Megtekintve: 2020.06.16.)

EL PAÍS (2020): *Spain rejects EU migration plan for not including relocation quotas*. El País, 2020.06.23. Forrás: https://english.elpais.com/international/2020-06-23/spain-rejects-eu-migration-plan-for-not-including-relocation-quotas.html?fbclid=IwAR3j3a-yrzgYsODwQv2zQW6qkXLC-mJY7SVcTdU4eLk5_6lRElGbno21rB0M (Megtekintve: 2020.07.05.)

EURACTIV (2017): *1,000 migrants storm border fence at Spanish enclave of Ceuta*. Euractiv, 2017.01.02. Forrás: <https://www.euractiv.com/section/justice-home-affairs/news/1000-migrants-storm-border-fence-at-spanish-enclave-of-ceuta/> (Megtekintve: 2020.07.05.)

FINE, Shoshana – TORREBLANCA, José Ignacio (2019): *Border Games: has Spain Found an Answer to the Populist Challenge on Migration?* Policy brief. European Council on Foreign Relations, 2019.09. Forrás: https://www.ecfr.eu/publications/summary/border_games_spain_answer_to_the_populist_challenge_on_migration (Megtekintve: 2020.05.12.)

GONZÁLEZ ENRIQUEZ, Carmen (2017): *The Spanish Exception: Unemployment, inequality and immigration, but no right-wing populist parties*. Working paper, 3/2017. Instituto Real Elcano, 2017.02.14. Forrás: <http://www.realinstitutoelcano.org/wps/wcm/connect/e9e0d7c1-7c71-4335-a2fb-15b219e62c5e/WP3-2017-GonzalezEnriquez-Spanish-Exception-unemployment-inequality-inmigration-no-right-wing-populist-parties.pdf?MOD=AJPERES&cacheid=1487009991261> (Megtekintve: 2020.05.12.)

GONZÁLEZ ENRIQUEZ, Carmen – LISA, Patricia – OKYAY, Asli Selin – PALM, Anja (2018): *Italian and Spanish approaches to external migration management in the Sahel: venues for cooperation and coherence*. Working paper, 13/2018. Instituto Real Elcano, 2018.06.20. Forrás: http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_en/contenido?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_es/zonas_es/demografia+y+poblacion/wp13-2018-italy-spain-approaches-external-migration-management-sahel (Megtekintve: 2020.05.12.)

GONZÁLEZ GARCÍA, Inmaculada (2019): *Immigration in Spain: Migratory Routes, Cooperation with Third Countries and Human Rights in Return Procedures*. In: Paix et Sécurité Internationales, 2019/7. szám, 2019.01-02., pp. 201–230. Forrás: <https://revistas.uca.es/index.php/paetsei/article/view/5549/5956> (Megtekintve: 2020.05.12.)

GUESSOUS, Hamza (2019a): *Morocco Permanently Suspends Goods Trafficking from Ceuta and Melilla*. Morocco World News, 2019.12.02. Forrás: <https://www.moroccoworldnews.com/2019/12/288042/morocco-goods-trafficking-ceuta-melilla/> (Megtekintve: 2020.07.05.)

GUESSOUS, Hamza (2019b): *Spain Modernizes Security Fences at Ceuta, Melilla Borders*. Morocco World News, 2019.12.04. Forrás: <https://www.moroccoworldnews.com/2019/12/288197/spain-fences-ceuta-melilla-borders/> (Megtekintve: 2020.07.05.)

INE (2020): *Cifras de Población (CP) a 1 de enero de 2020 Estadística de Migraciones (EM)*. Año 2019. Sajtóközlemény. Spanyol Statisztikai Intézet, 2020.06.08. Forrás: https://www.ine.es/prensa/cp_e2020_p.pdf (Megtekintve: 2020.07.06.)

INTERIOR (2016): *Comunicado conjunto España – Marruecos*. Közös nyilatkozat. Ministerio del Interior, 2016.12.07. Forrás: http://www.interior.gob.es/prensa/noticias/-/asset_publisher/GHU8Ap6ztgsg/content/id/6677332 (Megtekintve: 2020.05.02.)

JUMBERT, Maria Gabrielsen (2018): *Control or rescue at sea? Aims and limits of border surveillance technologies in the Mediterranean Sea*. In: Disasters. 42/4. szám, Overseas Development Institute, 2018, pp. 674–696. Forrás: <https://onlinelibrary.wiley.com/toc/14677717/2018/42/4> (Megtekintve: 2020.05.02.)

KEMP, Walter (2016): *Learning from the Canaries: Lessons from the “Cayucos” Crisis*. International Peace Institute, 2016.05.31. Forrás: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2893320 (Megtekintve: 2020.05.02.)

KOVÁCS, Dániel (2012): *Marokkó a függetlenség útján – hispán nézőpontból*. Acta Universitatis Szegediensis, 134. szám, 2012. Forrás: http://acta.bibl.u-szeged.hu/30509/1/historica_134_153-176.pdf (Megtekintve: 2020.05.02.)

LÓPEZ-SALA, Ana María (2009): *Immigration control and border management policy in Spain*. Report. Institute of Public Affairs, 2009.12. Forrás: <https://digital.csic.es/bitstream/10261/64154/1/Poland%20Report%20Immigration%20control%202009.pdf> (Megtekintve: 2020.05.12.)

MARSAI, Viktor (2016): *A migrációs diskurzus margójára – Afrika, mint kibocsátó régió*. In: Nemzet és Biztonság, 2016/4., pp. 96–127.

MARSAI, Viktor (2020): *Európa lépéskényszerben — a líbiai katonai helyzet átalakulása*. Horizont 2020/8. Migrációkutató Intézet, 2020.05.26. Forrás: <https://www.migraciokutato.hu/2020/05/26/horizont-2020-8-europa-lepeskenyszerben-%e2%80%95-a-libiai-katonai-helyzet-atalakulasa/> (Megtekintve: 2020.07.07.)

MKI (2020): *Algeria and the Risks of Illegal Migration: Hogra (Contempt), Hirak (Protest Movement) and Harraga (Illegal Migrants)*. Horizont, 2020/11. Migrációkutató Intézet, 2020.06.16. Forrás: https://www.migraciokutato.hu/wp-content/uploads/2020/06/20200616_HORIZONT_11_algeria_and_the_risks_of_illegal_migration_v.pdf (Megtekintve: 2020.07.05.)

PÉNZVÁLTÓ, Nikolett – VARGHA, Márk (2020): *(Ne) folytassa, Sophia! – Az Irini művelet kilátásai*. Horizont 2020/12. Migrációkutató Intézet, 2020.06.19. Forrás: <https://www.migraciokutato.hu/2020/06/19/horizont-2020-12-ne-folytassa-sophia-az-irini-muvelet-kilatasai/> (Megtekintve: 2020.07.07.)

INDRA (2020): *Integrated Border Surveillance Systems*. Információs szóróanyag. INDRA, é.n. Forrás: https://www.indracompany.com/sites/default/files/indra_integrated_border_surveillance_systems_0.pdf (Megtekintve: 2020.07.07.)

REUTERS (2019): *Spain makes new offer to charity boat with migrants on board*. Euronews, 2019.08.19. Forrás: <https://www.reuters.com/article/us-europe-migrants-italy-spain/spain-makes-new-offer-to-charity-boat-with-migrants-on-board-idUSKCN1V8096> (Megtekintve: 2020.07.05.)

SENGE, Katharina (2018): *Co-responsibility between countries of origin, transit and destination: Lessons from Spain's experience with migration*. In: European View, 17. szám, 2018, pp. 66–73. Forrás: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1781685818762061> (Megtekintve: 2020.07.06.)

STENNER, David (2019): *Mediterranean crossroads: Spanish-Moroccan relations in past and present*. The Journal of North African Studies, 24/1. szám, online megj.: 2018.04.18. Forrás: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13629387.2018.1459089> (Megtekintve: 2020.05.02.)

STRASBOURG (2020): *Spain did not breach the Convention in returning migrants to Morocco who had attempted to cross the fences of the Melilla enclave*. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának sajtóközleménye, 2020.02.13. Forrás: <https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#%7B%22itemid%22:%5B%22003-6638738-8816756%22%7D> (Megtekintve: 2020.07.05.)

TÓTH, Norbert (2020): *Tranzitzió után, újabb jogi kihívások előtt*. Horizont 2020/9. Migrációkutató Intézet, 2020.05.29. Forrás: <https://www.migraciokutato.hu/2020/05/29/horizont-2020-9-tranzitzió-után-újabb-jogi-kihivasok-elott/> (Megtekintve: 2020.07.07.)

TURCHETTI, Alessandra (2018): *Corpi, confini, controllo: Ceuta e Melilla, laboratorio geo-politico d'Europa*. Studi sulla Questione Criminale, 2018.06.19. Forrás: <https://studiquestionecriminale.wordpress.com/2018/06/19/corpi-confini-controllo-ceuta-e-melilla-laboratorio-geo-politico-deuropa/> (Megtekintve: 2020.05.02.)

VARGHA, Márk (2020): *Portugálián át vezető újabb migrációs útvonal nyílhat*. Gyorselemzés 2020/14. Migrációkutató Intézet, 2020.06.24. Forrás: <https://www.migraciokutato.hu/2020/06/24/gyorselemzes-2020-14-portugalian-at-vezeto-uj-migracios-utvonal-nyilhat/> (Megtekintve: 2020.07.07.)

HORIZONT

A Migrációkutató Intézet elektronikus kiadványsorozata

Kiadó: **Migrációkutató Intézet**

Szerkesztés és tördelés: Kóczán András, Tóth Klaudia

Lektorálta: Janik Szabolcs

A források gyűjtésében közreműködött: Gönczi Róbert, Güngör János, Kovács Blanka

A borítókép a szerző saját felvétele.

A kiadó elérhetősége: H-1518 Budapest, Pf. 155

Tel.: +36 1 372 0191

E-mail: info@migraciokutato.hu

Az elemzés és annak következtetései kizárólag a szerző magánvéleményét tükrözik,
és nem tekinthetők a Migrációkutató Intézet álláspontjának.

© Vargha Márk, 2020

© Migrációkutató Intézet, 2020

ISSN 2677-1780